

De lehet, hogy mindez csak magyarul érvényes. A görög exúszia ilyeneket jelent: szabadság, képesség, lehetőség, jog, erő, uralom, hatalom, hatóság, elbizakodottság, túlkapás, visszaélés, szabadosság. De a héberre fordított Újszövetségben csak uralkodást, főnökösdit jelent. Más kérdés, hogy vannak-e írásos komédiák az ókori héber irodalomban (mint a görögben Arisztofanész). Azt ugyanis már tudjuk, hogy az iszlám manapság nem fogékony a humorra. A zsidó viccek viszont híresek. Persze van fekete, és gusztustalan, tapintatlan humor is, amiért nem kár, ha nincs. De én a szent pápával, XXIII. Jánossal tartok, aki belevette reggeli imájába, hogy kér egy parányi humort Istentől, mert, amint mondja, arra olyan nagy szükség van ma. Bár Jézus jajt kiált a nevetőkre, remélem, nem mindre, csak azokra, akik a szerencsétlenek és saját hibáik iránti könnyel vagy éppenséggel mások rovására nevetnek. Mert aki együtt örül az igazság győzelmének Pállal, vagy képes mosolyogni saját szerencsétlenkedésein, az bizonyára kedves a mi Égi Apácskánknak. Talán jó, ha a képmutatók komolykodásán is elnevetjük magunkat, mielőtt magunk is beleesnénk a hibájukba. Simor János, szlovák származású hercegprímásunk példája van előttem, aki a kinevezése utáni első alkalommal, amikor magára kellett öltenie a primási dekorációt, a tükör elé állt, és ékes tótos tájszólásával azt mondta tükörképének: „Májom vágy, Jáni!”

HORVÁTH JÓZSEF

PUSZTULÓ VILÁG ÉS ISTENI GONDVISELÉS...

1. Nem tudok újat mondani!

Két éve „Változott a világ és mi?!” címmel gondolkodtunk életünk mozgatórugóiról, a globalizáció adta kihívásról. Megoldásként egy mesét idéztem a kiscsöcsről, amely mindenkit befal – ez a globalizáció metaforája. A kiskondás pofon egyszerű megoldással rendezzi az ügyet. A bugylibicska – szintén metafora – a megoldás kulcsa. Itt van nálunk, a szemünk előtt, sok esetben nagyon egyszerű. Akinek helyén van a szíve és az esze, akinek van tudása és bátorsága, tudja a megoldást. Akinek nem csak hite van a megoldásban, hanem mély meggyőződése, tudásra alapozott BIZALMA is, annak meglesz a megfelelő válasza az élet bármely kihívására.

Nem tudom, hogy tudok-e, lehet-e ehhez a mélységes bizalomhoz hozzáfűzni meg valamit. Mindenesetre, amikor a gondviselésről gondolkodom, azt hiszem, megalapozásként szerencsés erről az alapról indítani!

2. A téma, a fogalmak tisztázása

A cím mindenesetre hangzatos. Talán ezért is választottátok!... De kicsit slendrián is! „Világ”, mit értünk rajta?

A Magyar Értelmező Kéziszótár szerint.

1. jelentés: „A tudatunktól függetlenül létező valóság a maga teljességében és összefüggésében”. Nem gondolom, hogy a lelkigyakorlat témája lenne, hogy ennek pusztulásáról elmélkedjünk. Elég, ha annyit tudunk – mivel nem természettudósként ülünk itt –, hogy a világ végtelen, zárt, ugyanakkor táguló rendszer, a saját törvényszerűségeivel. Már ez is meghaladja képzelőerőmet! Talán segít egy hasonlat: a hangya a fociabda belsejében sétál...

2. jelentés: „A Föld a rajta lévő természeti, társadalmi alakulatokkal együtt.”

3. jelentés: „Környező, érzékelhető valóság.” „Az emberiség.”

Így már közelebbi a téma. A mindennapokban egyre sűrűbben halljuk, hogy „gond van” a természettel... Ugyanígy az emberi társadalommal is. Mintha valóban nem lenne minden rendben. No, így már közelebbi a téma, mert mi is ebben a problémás, *pusztuló?* világban élünk.

Azután a „gondviselés”. A Magyar Értelmező Kéziszótárban nem is találtam ezt a címszót. A „gond” címszó alatt leltem a „gondot visel” kifejezést. Jelentése: gondoskodik, azaz biztosítja az élet lehetőségeit, létfenntartását, és segítségére van, vigyáz rá.

Máris adódhat egy ellentmondás: pusztul, és valaki vigyáz rá!

Megvallom nem kis feladatot jelentett, hogy összeszedjem gondolataimat, még úgy is, hogy bőszesen olvasgattam a témában. Csupa ismerős gondolatot fogok elmondani. Vigasztal a latin mondás: Repetitio est mater studiorum!

Az egyik könyv, amelyet többek között felhasználtam az előadás készítésekor, Sárdy Péter: Jézus kincse emberek kezében. A könyv hátsó borítójára, nem tudom mikor, ezt írtam fel: gondviselés = véletlenek sorozata! Úgy tűnik, akkor ez elég volt. Kicsit fatalista, de tán még az ateistákkal való párbeszédben is megállhatná a helyét. Ma azt mondanám, hogy véletlen (talán?) nincs is!!!

Készülődésem legelején – bográcsozás közben, sörrrel a kézben – vömmel beszélgettünk a témáról. Határozottan képviseltem a természetbe bele nem nyúló Isten becsületét, de éreztem, hogy nem meggyőzőek a szavaim. Akkor még azt fogalmaztam, hogy úgy érzem „tohuva bohu” (összevisszaság) van bennem.

A gondviselés nem aaptalanul ment ki kissé a divatból, hiszen a hétköznapi ember szerint azt jelenti, hogy minden mögött, ami az emberrel történik, egy jóságos Isten áll, aki titokzatos módon gondoskodik arról, hogy – legalább is az ő kedvezményezettjei számára – minden jó véget érjen. Megfigyelésünk azt teszi kézenfekvővé, hogy egy ilyen isteni gondviselés helyett inkább a vak sors uralmát látjuk, amely egyeseknek boldogságot, egészséget, sok más embernek csupán félelmet és szerencsétlenséget juttat. Tekintettel a számtalan ember – és gyermek! – leírhatatlan szenvedésére, egyenesen cinizmusnak tűnik egy jóságos Isten gondviseléséről beszélni. A gondviselésbe vetett kételyt erősíti a modern, tudományosan megalapozott világnézet, amely szerint ismert folyamat zajlik, meghatározott természeti törvények szerint. Nem hagynak hézagot sem arra, hogy Isten valamiképpen beavatkozhatna.

Azt is megfigyelhetjük, hogy az emberek szélsőségesen ellentétes módon tapasztalják meg életük valóságát, és ezért szélsőséges ellentétekben képesek az isteni gondviselésről beszélni (istenfogalmuk függvényében!). Vannak olyanok, akik készek az élet legabszurdabb jelenségeit is „Isten akaratával” magyarázni, miközben mások minden ilyesfélét dacosan Isten léte elleni bizonyítéknak tekintenek.

Megtörtént eset: Éjszaka érkeztünk haza egy kirándulásról a falubeliekkel. Dörgött, villámlott, mindenki sietett haza. „A Jó Isten megvéd bennünket, az eső előtt hazaérkezünk!” – szólal meg egyikük. „Hagyd ki ebből az Istent!” – válaszol a másik. Beléptünk a lakásba, és mintha dézsából öntötték volna, máris zuhogott az eső. Másnap találkoztam az elsőnek megszólalóval, így fogadott: „Lám, az édes Jézus és a drága Szűz Anya megvédett bennünket. Nem hiába fohászokdram!” Nem válaszoltam (nem akartam

bántani), csak felötlött bennem, hogy vajon mit gondolhattak a falu végén lakók, akik bőrig áztak?!

Egyeseknek „szerencsájuk” van, mert rá tudnak hagyatkozni egy olyan Istenre, aki a látszólag kaotikus világfolyamatot irányítja, és ez a hitük minden balsors ellenére nyugalmat nyújt nekik. Mások nem képesek többre, minthogy fellázadjanak „otthonatlan létük” értelmetlensége ellen. Így legalább a lázadás révén fejezzék ki kimondatlan meggyőződésüket, és vágyukat egy „humánus” világra, amelyre az embernek igénye van.

A gondviselésbe vetett hit boldogabb, félelemtől mentesebb életet biztosít.

De vajon találunk-e valami megfogható, jelentős tartalmat a gondviselésbe vetett hit megalapozásához?

3. Lesz vége, vagy örök?

A világ eredetére véső soron kétféle magyarázat van: vagy teremtett, vagy öröktől fogva létezik.

A világ eredetének magyarázata az a teremtésmoделl, amelyet – más ókori teremtéstörténetek alapján, azok kitisztult változataként – a Bibliában találhatunk. Az Isten, a Teremtő, a valóság magyarázata. Ő az, aki létrehozta a világot. Ő a világ ura. Ő adott célt a világnak. A Bibliában olvashatunk arról is, hogy vége lesz ennek a világnak. Nem akarok itt most a részletekre kitérni... Tudjuk azonban, hogy a Biblia nem akar természettudományos igazságokat közölni.

A világ eredetének másik magyarázata az ősrobbanás (Big-Bang) és az evolúció. Az anyag örök, a változás állandó. A jelen tudomány szerint 14 milliárd éve indult a folyamat, ma is tart. 5 milliárd éve jött létre a Nap, 4,5 milliárd éve a Föld, 3,5 milliárd éve az egysejtűek, és 600-500 millió éve a többsejtűek. Az idők folyamán számtalan kisebb katasztrófa mellett 6 nagy katasztrófa következett be. Vulkánkitörés, savas tenger, aszteroida becsapódása következtében az élővilág, a fajok 95 %-a, majd a maradék fele kipusztult.

Már megkezdődött a hetedik katasztrófa, amely az emberi tevékenység következtében ma is tart! A növekvő termelés és növekvő fogyasztás feltartóztatatlannal viszi a Földet az újabb katasztrófa felé.

Csak pár „apróságot” említenék:

Népességrobbanás. Az emberiség létszáma a jelenlegi 7,5 milliárról 2050-re 9 milliárdra emelkedik. Az emberiség 90%-a szegény országban lakik. Afrika és Dél-Ázsia országainak lakossága 50 év alatt megkétszereződik. A Föld eltartó képessége csökken. Ma 1 milliárd nyomorban él (semmilyen táplálék!), 2 milliárd szegény. A népességnövekedés megállíthatatlan. Óriási szakadék mutatkozik a földrészek között a szükségletek kielégítése terén. Demográfiai vákuumok a gazdag országokban.

Népvándorlás. Az EU-ban 2005-ben 40 millió bevándorló élt. Ma számuk folyamatosan nő.

Állandósult *élelmiszerhiány*. Indiában a rizs termesztésének hatékonyságára a monokultúrát alkalmazzák (a fajtaszám csökkent, a kártevők száma nőtt, a növény ellenálló képesség romlott). A vörös hús felhasználása, a szarvasmarhák tenyésztése csökkenti a gabonakészletet.

Környezet rombolás. A talaj-, a víz-, a levegőszennyezés... Elsivatagosodás, őserdők irtása, túlleltetés, termőföldcsökkenés, ivóvízhiány, üvegházhatás, globális klímaváltozás, a tengerszint emelkedése – szigetek, szárazföldrészek merülnek el, a beszivárgó tengervíz az ivóvíz készletet fenyegeti. Általános ivóvízhiány várható. Az energiaproblémákat már meg sem említem. 2050-re „összecsapnak a hullámok!”...

A tudomány mai útjain reménytelen, pesszimista világlátáshoz jutunk el. Az emberiség megoldhatatlan problémával néz szembe.

Nota bene: mindkét eredet-magyarázat hit kérdése. Tudományos módszerrel (megfigyelés, elmélet-felállítás, ellenőrző megfigyelés, vizsgálat az állítás helyességéről) egyik sem igazolható.

4. Elméletek Istennek a világhoz való viszonyáról

Ateizmus: A világ megértéséhez nincs szükség természetfeletti hatalomra, Istenre vagy istenekre.

Dualizmus: az a tan, amely szerint az anyag és a tudat, a lét és a gondolkodás, a természet és a szellem – két független alapelv.

Fatalizmus: hit az elkerülhetetlen végzetben, az előre elrendelt sorsban (predestináció), amelyet úgysem lehet megváltoztatni. Megnyugvás a megváltoztathatatlan végzetben (sztoikus viszonyulás).

Deizmus: Isten a világnak első oka, de a továbbiakban a világot a természet törvényei irányítják. Tagadja Istennek mint személynek létezését és Isten bármilyen beavatkozását a természetbe, a társadalom életébe. („Hadd forogjon keserű levében!”)

Közöny, hétköznapi materializmus: A közvetlen haszon szemszögéből nézi a dolgokat, az anyagiak, a pénzben meghatározható az érték. A „kincs, hír, gyönyör” bűvölete...Csak evilág, megfogható dolgok léteznek... „*Népi vallásosság*”: „Majd a jó Isten!”-bizalom, és persze teszi az egyén a maga dolgát. Tud elfogadni történéseket, és nem egyszer Istent tudja mögöttük.

A teológián azt tanultam, hogy az ember alapvetően vallásos lény. Az Isten után érdeklődő ember tudni akarja, hogy milyen az Isten „objektíven”. Megfelekedezik arról, hogy az Abszolútum sosem lehet objektív, tárgy az ember számára. Fogalmaink számunkra adnak valamilyen jelentést. (Innen ered a sokféle vallás, mind megragad valamit a kifejezéseivel!)

Ha „megismerjük” is Istent, ezt a megismerést is önmagunkra vonatkoztatjuk, amennyiben Istent vagy „velünk lévőnek”, vagy „velünk szembenállóknak” éljük meg. A kérdés mindenkor ebben rejlik: Hogyan érint

engem? Jó, vagy fenyegetést jelent? Enélkül az egzisztenciális komolyság nélkül pusztán akadémikus kérdésfeltevést jelent.

Persze a filozófusok istene is ad bizonyos biztonságot a gondolkodó embernek: Minden rendben, meg lehet bízni a világban, a megismerésében. Az embereknek kezdetektől fogva voltak elképzeléseik, képeik Istenről. Befolyásolta életüket, segítette tetteiket, hogy megbirkózzanak a problémáikkal. Az életük jelenségei mögött titokzatos hatalmat sejtettek, akit Istennek neveztek. Valójában a zsidóknál – a Biblia tanúsága szerint – látjuk, hogy Isten nem csupán elvont lény, hanem „eleven” személy: együtt érez nyomorgó fiaival, gyűlöli ellenségeit, megtorolja az engedetlenséget. Megmentő és büntető beavatkozása van. Alapkövetelménye a kultusz és úrként való tisztelete.

5. Gondviselés a Bibliában

A Magyar Katolikus Lexikon szerint a gondviselés Isten tervszerű tevékenysége, amellyel a teremtett világot és benne az embert az általa meghatározott természetfeletti cél felé vezeti.

A héberben nem volt szó a gondviselés fogalmának jelölésére. A „rroonia” csak az Ószövetség görög könyveiben fordul elő, pl. Jób könyvében az „oltalom, felügyelet” jelentéssel.

Ugyanakkor az egész Ószövetségben kimutatható, mint a teremtés művét folytató tevékenység („bara”). Jahve nemcsak megteremtette az eget és a földet, hanem irányítja is a természetet, amely alá van rendelve törvényszerűségeknek. Gondot visel teremtményeire. Erőt ad, életet és termékenységet ad embernek, állatnak. Ő alkotja az embert az anyaméhben.

Izrael fiai mindenekelőtt a történelemben, elsősorban saját történetükben ismerték fel Istent: Jahve alkotta népét, kiválasztotta a többi nép közül. Az Egyiptomból való kiszabadulást, a nép pusztában történt vezetését, a Sínai-hegyi szövetségekötést, az ósatyáknak ígért ország elfoglalását Isten róluk való gondoskodásának, gondviselésének jeleként értelmezték.

A próféták azt tanították, hogy Jahve nemcsak Izrael fiainak, hanem az idegen népeknek is gondját viseli, és felhasználja őket terveinek megvalósításához.

Jahve megjutalmazza a népét, vagy bünteti a történelem eseményeiben, attól függően, hogy az megtartja vagy megszegi a szövetséget és az ehhez kapcsolódó törvényeket. Isten elsősorban a nép egészéért tesz, de azt sem tévesztik szem elől az Ószövetség szerzői, amit a nép tagjainak életében, egyenként vitt véghez (Ábrahám, Izsák, József...).

A világban tapasztalható rosszat úgy magyarázzák, hogy Jahve a végső oka mindennek, még a rossznak is! A fizikai rossz a bűn megérdemelt büntetése, vagy nevelő szándékkal törlnék, illetve a tisztulást segíti elő. Megjelenik az a gondolat is, hogy a jövő fogja rendezni a dolgokat, mert az Úr napja, a messiási kor beköszöntével véget érnek Izrael megpróbáltatásai, a

feltámadással az igazak részesednek az üdvösség javaiból (= az élet beteljesedése). A túlvilági jutalom lesz a kárpótlás azért, amit a földön el kellett szenvedni (Dániel, Bölcsesség, Makkabeus könyvek).

Az erkölcsi rossz az ember akaratára vezethető vissza. Jahve ura az ember akaratának is. Arra nem kapunk választ, hogy miért nem szűnik meg az ember szabadsága, felelőssége. (Marad az örök kérdés: A mindenhatóság miként fér össze a szabadsággal?!) A bibliai szerzők nem foglalkoznak a másodlagos okokkal, mindent Istenre mint végső okra vezetnek vissza. Így Isten gondviselése kiterjed a legkisebb dolgokra is. Ugyanakkor vallják az ember szabadságát.

6. A gondviselés az Egyház tanítása szerint

A dogma így szól: Isten a világot és az egyes embert gondviselésével az örök cél felé vezeti. Tehát Isten nemcsak megteremtette, létben tartja, hanem együtt is működik a világban végbemenő történésekkel és cselekedetekkel. Vagyis a gondviselés Isten világhoz való viszonyának a gyakorlati alkalmazása. Isten végső célt határozott meg az ember számára, a teljes boldogság elérését. És segíti is a cél megvalósítását.

„Aki életét a végső beteljesedésre, a túlvilági boldogságra és az emberiség végső állapotára való előkészületnek tekinti, azt a sikertelenség, a szenvedés és a nélkülözés nem tudja összetörni. Mivel Isten segítségét nem elsősorban a földi boldogulás elérésére irányulónak tudja, nem fog elégedetlenkedni, ha nem talál kielégítő választ egy-egy betegség, sikertelenség vagy csapás esetén felmerülő kérdésre. Megelégszik azzal, hogy Isten tudja, mire van szükségünk lelkünk üdvössége érdekében. A gondviselés útjai homályba vesznek, megtapasztalni a legkritikább esetben képes az ember, csakis hinni tud benne” (Előd István: Dogmatika).

A gondviselés a teremtési terv megvalósulásának olyan biztosítása, amely a természet erőinek és törvényeinek felhasználásával és az emberi szabad akarat tiszteletben tartásával történik. Az egyes teremtmények akkor szolgálják a gondviselést, ha képességüket felhasználják és erőiket latba vetik. Isten előre tudása nem akadályozza az ember szabadságát. Ő örök jelenben van! Ami kikerülhetetlen sorsnak látszik, az is benne van Isten tervében és akaratában.

Isten fölfoghatatlan titok, ő a Szeretet, aki még az emberi sorsot is vállalta...

A gondviselés misztérium. A végső ígélet, hogy a földi üdvőtörténet a túlvilágon átmegy a cél nyugalmaiba, csak a hitben van adva. Reményben élhetünk, de a földi homály és bizonytalanság megmarad.

Érdekes kérdés: a Szenthagyományban annyira magától értetődő volt a gondviselés hite, hogy sokáig nem is írtak róla témaszerűen. Elsőnek Lactantius írt 317-ben, majd Ágoston óta könyvtárra menő szakirodalmában van a témának.

Próbálkozzunk életszerű megközelítést találni Jézus nyomán.

7. Jézus istenképe, gondviselés-elképzelése

Jézus történelmi hatása – többek között – annak következménye, hogy Istenről, aki őt annyira betöltötte, olyan lelkesen beszélt, hogy követői hamarosan azt mondták: Isten jelen van Jézusban.

Gyermekkorától fogva különös fogékonysággal ismerte meg a választott nép Istenét. Mély, személyes tapasztalat indította el, és állította sajátos küldetési pályára. Keresztelő Jánosnál történt keresztsége után teljes öntudattal és meggyőződéssel lépett túl azon, amit a Keresztelő hirdetett, azaz a választott nép tudatában élő istenképen: Isten nem a büntetés, a fenyegetés Istene, hanem szeretettel fordul a jók és a gonoszok felé egyaránt.

Szavakba foglalta, hogy Isten milyen az ő számára, és az „Atya”-fogalom volt az a kifejezés, amely az Isten emberhez való viszonyát leginkább kifejezi. Atyának nevezte Istent, aki irgalmas, nem vár ellenszolgáltatást, nem „vehető le a lábáról” égő-, vagy füstáldozattal. Nemcsak egy népé, nemcsak a jámboroké. Mindenkit egyaránt szeret: „felkelti napját jókra és gonoszokra...erőt ad...” Eszébe nem jutott azonosulni a nép körében élő, messiásváró gondolattal. Nem tudott igazságosító, büntető, jutalmazó, személyválogató Istenről.

Jézus realista volt. Láta a világot: a sok bántást, igazságtalanságot, szenvedést, halált. Megtapasztalta, hogy Isten „tehetetlenségre ítélte” magát ebben a világban. Nem gondolta, hogy kívülről belenyúlással működhetne a világ. Tisztában volt vele, hogy a gonoszok kezéből 12 ezred angyal sem mentheti meg. Tiszteletben tartotta a teremtett világ törvényszerűségeit – még ha úgy tűnik is, hogy egyes tetteivel felülírta azokat („csodák”).

Kora istenképe ellenére képviselte, hogy Isten gyermekeiként szereti az embereket, még ha „kiteszi” is őket az élet kockázatainak. Komolyan veszi a szabadnak teremtett embert, akitől elvárja, hogy tévedését beismerje, ostobaságából megtérjen, a lényegtelenről lemondjon, a szenvedésből együttérzést, a kudarcból megbocsátást tanuljon.

A szenvedést és halált megtapasztaló embert foglalkoztatja a teodícea kérdése. Ha hisz, akkor imádkozik vagy perlekedik, ha tagadja, akkor is állást foglal!

Jézus nem oldotta meg a teodícea-problémát, hanem másként válaszolta meg a kérdést. Bizalommal Isten oldalára állt. Kitartott Isten szeretetéről szerzett tapasztalata mellett, és így még a kivégzés rettenetével is szembe tudott nézni. Meg volt győződve, hogy a halál nem fogja elválasztani az általa tapasztalt Atya szeretetétől.

Ha életünket Istentől kaptuk ajándékba, akkor lehetetlen, hogy megsemmisüljünk. Az ember nem tűnik el nyomtalanul, tovább él...

NB. A ma tapasztalható teodíceai ellentmondások azért köszönnek vissza, mert Jézus tanítványai nem csupán Jézus ígértetését és tetteit adták tovább, hanem összeolvasztották azokat a zsidó teológiával, s ebben Szent Pál volt különösen nagy mester!

Jézus meglegedett azzal, hogy a „jelen” konkrét feladatairól beszélt, a jövőt Istenre hagyta. Isten Országát hirdette, annak megvalósítását célozta meg. Nem szenvedésre hívott, hanem tettekre. A keresztfelvételét nem öncélúnak gondolta, hanem egy életvitel következményének. Követésére hívott, és következetes kitartásra. Falánknak és borisszának tartották, de úgy is jellemezték, hogy „ember így még nem beszélt”.

„Legyetek tökéletesek”, mondta – de nem egy megfoghatatlan Istenhez kell hasonlítanunk, hanem „csak” a Mennyei Atya viselkedéséhez! Olyan, mint a nap: minősítés nélkül bánik mindenkivel. Csodás fejlődési irányt mutat, dinamikus eszményt állít, hogy aztán mindenki a saját ritmusa szerint haladjon, de haladjon!...

Jézus óvatos volt: sosem mondta, hogy Isten „ilyen vagy olyan”. Szerényen így fogalmazott: „Isten Országá hasonló”, s azután teljesen hétköznapi és profán példákat sorolt fel.

Bizalommal fordult az Atyához. Imáját a hála, a dicsőítés, a feladatok tisztázása, a célra tartás pontosítása, korrigálás (gyógyítás, kenyérszaporítás), élethelyzetének az Atya előtti végiggondolása jellemezte. A tanítványok imádkozni tanítására szánt „Mi Atyánk” helyreteszi a gondviseléssel kapcsolatos gondolkodásunkat!

Kitérőnek tűnik a következő rész, de a válasz megtalálásában talán segít.

„Zuhanás a magasba”

Újházy Kolos erdélyi író könyve viseli ezt a címet (2015). A regény főhősnője az elveszett székelly birtok visszaszerzésére külföldön nemtelen eszközöket vet be, hogy pénzt szerezzen. A rossz eszköz nem lehet a jó szolgálatában, hiába adta életét is.

A szerző gondolatai szerint a világ sorsát régen a természethez idomulás szabályozta. Ma a természetet leigázni akarja az ember. Nem látja be, hogy nem élhet aszerint, amit nem engedhet meg magának. Nem szaporodhat úgy, hogy ne nézne előre. A technika legyőzte a természet korlátait. E világ zuhanásba kezdett – a 7. nagy katasztrófa! –, darabjaira hull... Legfőbb enyhíteni lehet a becsapódást. Információs társadalmunkban eldöntik, hogy mi az igazi infó. Pedig nem a GDP-adatok, nem a bankok eredménye, nem a terrorcselekmények a fontosak. Az igazi információ az, ami az életet szolgálja, ami ismét megtanít együtt élni a természettel és egymással. Az öfenntartó, egymást támogató közösségek működése enyhítheti a zuhanást.

Az evolúció kezdetén, mondják a tudósok, a biológiai és a kulturális evolúció párhuzamosan haladt. A közösségben élés jellegzetességei mélyen rögzültek az ember genetikai meghatározottságában. Később a kulturális evolúció „önálló életre” kelt – innen számíthatjuk a modern emberi történelem kezdetét. A kulturális evolúció hirtelen fejlődésnek indult, miközben biológiai változás alig történt.

10 000 éve az első nagy gazdasági forradalom, a mezőgazdaság kialakulása után, nem volt elég a korábbi kisközösségi szokások betartása. A mai napig tartó fejlődés indult el. Létrejöttek a formális és informális intézmények (államok, jogszabályok, vállalatok stb.). Idővel a szerves fejlődés elakadt, megnőtt az állami szerepvállalása, majd jött a globalizáció, aztán itt az információrobbanás, a gazdasági függés, a politikai nyomásgyakorlás. Mindezek mellett nagy mértékű az elszemélytelenedés.

Kiengedtük a szellemet a palackból! Megígéri, hogy teljesíti minden kívánságunkat, de már tudjuk, hogy valójában elpusztítással fenyeget.

Bogár Imre szerint: A meg-nem-gondolt gondolat az emberiség tragédiájának forrása. Minden tett a gondolattal kezdődik. Ha olyat gondolunk, ami az emberi létet veszélyeztet, az pusztulást hoz. Pl. nukleáris technika, génmanipuláció – horror filmek rémisztő sztorijai! De ilyen az autó is (Legyen mindenkinek T-modellje! – mondta Ford. No, jól is néznénk ki, ha bekövetkezett volna!!!)

Az ősi kultúrákban évezredek keresztül egyensúlyban volt az elgondolás, a megvalósíthatóság és a folytathatóság. A tradicionális társadalmak még rendelkeztek olyan intézményekkel, amelyek szakrális egyensúlyt szavatoltak.

Egy példa: a római birodalom működését csak úgy tudták fenntartani, hogy a szociális deficitet másokra hárították, adót vetettek ki, majd erőszak-apparátus működött. Az akkori cirkusz megfelel a mai globális médiának (manipuláló gépezet). A római patríciusok gögijét ma a globalizáció urai jelenítik meg. A birodalom globalizációs kísérlete után a szenvedések évszázada következett. Majd elindult egy reszakralizáció: a keresztény egyház, a kolostorok, a városi céhek, és fél évezreden át szakrális egyensúlyt biztosítottak.

1300 és 1800 között felborult a szakrális rend. Pozitívumai mellett a reneszánsz szabadság eszménye (minden megvalósítható!) az Egyházat is gyűlölet tárgyává tette. Tudjuk, hogy megvolt az alapja Luther kritikájának, de végül hosszú távon ő lett a kapitalizmus alapjainak megteremtője. A felvilágosodás a fenntarthatóságot iktatta ki. A kizsákmányolás biztosította és biztosítja a fenntarthatóságot. Miért is omlott össze a Római Birodalom? Csak az erőszak által működött! Ma már különféle, kifinomult módszerek működnek!

Pusztul a világunk?

Találhatunk ellenszert, enyhíthetjük a zuhanás következményeit?

Ha elindul, ha elindítjuk a deszakralizációt, ha gondolatainkat újra rendezzük. Ha a globalitás helyett a lokálisra tesszük a hangsúlyt. Ha a személytől személyig érő kapcsolatokat erősítjük. A megoldást csak az a remény adja, hogy az emberi lét természetes önkorrekciós képessége győzedelmeskedik!

Jézus istenképe, tanítása időszerűbb, mint bármikor! Ha egyre több ember képes megnyílni a „csak jó Teremtő” számára, ez hozhat megoldást. Minél nyomasztóbbá és fenyegetőbbé válik az emberiség helyzete, annál sürgetőbb szükség van reményre, szeretetre, felelősségtudatra, amelyet csak Isten képes, aki Atya és mindenkit egyaránt szeret. *(ezt kihagynám, nem is értem)*

Fenntartható-e a gondviselésbe vetett hit?

Az igazságtalansággal teli világban a hívő ember számos elbizonytalanító tapasztalatot szerez. Ugyanakkor sok ember tapasztalata meg arról tanúskodik, hogy váratlan isteni segítség formájában átélte a gondviselést. Úgy tűnik, az értelem számára feloldhatatlan az ellentmondás.

Bizonyítani a gondviselést, kudarcra van ítélve. Főként, ha abból indulunk ki, hogy a világ mögött egy személyes istenség áll, aki jóindulatú és egyúttal kegyetlen. Egyszerűbb a véletlennel magyarázni az eseményeket.

Közelebb kerülhetünk a helyes válaszhoz, ha sikerül megszabadulni bevett, gyermekkorunktól megtanult istenképünktől. Egyrészt el kellene végre hagynunk, másrészt meg kell próbálnunk alapjaiban megújítani, Jézus példája nyomán. Komolyan kell vennünk, hogy Isten transzcendens, azaz „minden tapasztalatot, fogalmat meghaladó”. Ugyanakkor az az Isten, akit nem érünk el a gondolatainkkal, nem lehet azonos a világgal, de nem lehet a világtól elválasztott lény sem, mert így határokat szabnánk neki. Ha mint Teremtőhöz közeledünk hozzá, akkor azt kell mondani, hogy az általa teremtett világban való működése nem választható el a teremtményeinek működésétől. Ha az ember szabad, akkor Isten ezzel a szabadsággal együtt működik. Isten működése állandóan és mindenütt történik bennünk és minden körülöttünk lévő lényben. A gondviselés nem kívülről nyúl bele valakinek a sorsába, hanem az illető saját cselekvéseiben működik. Így a hívő ember számára az „isteni” gondviselés személyes ügyé válik. A gondviselés öbenne magában játszódik le, az ő bizalma hozza létre, az a bizalom, amely jelentéktelen cselekvéseit is irányítja, hogy azok javáva váljanak. Persze elképzelhetők olyan kedvező körülmények vagy események is, amelyek az ember közreműködése nélkül, véletlenül történnek és javára szolgálnak.

A gondviselés nem kívülről nyúl bele az életünkbe, hanem természetes lehetőségek és erők révén hat. Persze csak akkor képes hatni, ha adva van az ember együttműködése, függetlenül attól, hogy az tudatosan és szabadon történik-e, vagy sem. Hogy a „tehetetlen” Isten a természetes véletleneken túl is segíteni tudjon, az ember együttműködésére van szükség.

A hívő ember rábizza magát Istenre. Ha egyszerűen el tudja fogadni Jézus szavait, akkor annak a „mennyei Atyának” fogja látni őt, aki a világ átláthatatlan forgataga mögött mindent a maga terve szerint irányít. Az is elfogadható, ha valaki hisz a mindent átható „szellemnek” a megmentő erejében, amelynek hatásait önmagában és maga körül ténylegesen megtapasztalhatja. Ez a minket vezérlő és óvó „jó hatalom” lelkünk mélyében gyökerezik. Ráhagyatkozhatunk akkor is, ha olyan irányba vezetne, ahol nem számolhatunk „isteni megmentéssel”.

Gondviselés létezik! De nem kívülről jön, nem tétlenül kell várnunk. Ha működik, bennünk működik, és sosem a mi együttműködésünk nélkül. Ezért kell megragadnunk minden lehetőséget arra, hogy a gondviselés megajándékozzon minket. Az együttműködés közvetlen útja a bizalomteljes imádság. Így alakul ki Istent befogadó készségünk.

Jézus minden körülmények közt megélt nyugalma és higgadtsága az Atyába vetett bizalmából fakad. Bármilyen történik, az Atya jóságos kezében van és marad.

Ha Jézus földi életútját nézzük: állandó lejtmenet, „zuhanás a magasba”. Mégis sikeres élet, beteljesített küldetés. Amit megtapasztalt, amit továbbadott tanítványainak, annak alapja a bizalom. Arra hív mindenkit, hogy lépjunk a nyomába, és álljunk helyt a világban, ott, ahol vagyunk. Igaz, hogy vágyaink és érdekeink olyannyira rabságban tartanak minket, hogy sokszor elképzelni sem tudjuk, hogyan tudnánk szabaddá lenni tőlük.

A mennyei Atya iránti BIZALOMra épülő világszemléletünk életformáló, világalakító lehet.

Visszapillantván életünkre átélhetjük, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál!

Elhangzott 2016-ban Taron, az F IV lelkigyakorlatán

